

PERIODIČNO FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE U FUNKCIJI POSLOVNOG ODLUČIVANJA

*Slobodan Kačanski**, CBIT Department, Roskilde University, Denmark
Stevan Tomašević, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad
Sanja Vlaović Begović, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Sažetak: Predmet ovog rada će biti analiza karakteristika periodičnog finansijskog izveštavanja, pregled i tumačenje međunarodnog računovodstvenog standarda MRS 34, koji se bavi ovom tematikom. Ujedno, u radu se naglašavaju rizici i efekti u postupku donošenja poslovnih odluka na osnovu periodičnih izveštaja koji zbog vremenskog i troškovnog aspekta ne podležu redovnom revizorskom pregledu.

Cljučne reči: međunarodni računovodstveni standardi, finansijsko izveštavanje, periodično finansijsko izveštavanje, poslovno odlučivanje.

INTERIM FINANCIAL REPORTING IN FUNCTION OF PROPER DECISION MAKING

Abstract: This paper analyses the attributes of interim financial reporting, as well as performs overview and interpretation of International Accounting Standard 34 which deals with this issue. The paper emphasizes risk and effects of interim financial statements implementation in decision making process. Time and cost limitations significantly influence the level of reliability on interim reports since those reports were not audited.

Key words: International accounting standards, financial reporting, interim financial reporting, business decision making.

JEL classification: M41

1. UVODNA RAZMATRANJA

Kako poslovni entiteti nisu u mogućnosti da obavljaju svoje poslovne aktivnosti samostalno, oni stupaju u poslovne odnose sa drugim poslovnim entitetima.

* kacanski@ruc.dk

Ova povezanost se ogleda u odnosima sa dobavljačima i kupcima, raznim finansijskim organizacijama, kao i državnim službama. Poslovni entiteti, kako bi stupili u poslovni odnos sa drugim entitetima, imaju potrebu da se informišu o njima, kako bi bili sigurni da će njihov poslovni odnos biti uspešan a saradnja pouzdana. Informisanje se vrši upotrebom i analizom finansijskih izveštaja entiteta sa kojim se želi ostvariti poslovna saradnja. Globalizacija na društvenom polju značajno je uticala na proširenje tržišta i povećanje broja potencijalnih poslovnih partnera i entiteta sa kojima se stupa u poslovni odnos. Kako nacionalna standardizacija finansijskog izveštavanja poslovne entitete sputava u procesu razumevanja finansijskih izveštaja inostranih entiteta, došlo je do nastanka i primene međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS i MSFI) na širem svetskom nivou.

Zakonskim odredbama definisana je obaveza poslovnih entiteta da jednom godišnje, obično na kraju godine, vrše sastavljanje seta finansijskih izveštaja (Zakon o računovodstvu i reviziji, 2009, čl. 24). Međutim, određena grupa entiteta, pored obaveznog godišnjeg, vrši sastavljanje periodičnih finansijskih izveštaja za vremenski period kraći od jedne godine.

Osnovni aspekt ovog rada jeste analiza potrebe i specifičnosti vezane za periodično finansijsko izveštavanje, te spram toga i potreba da se napravi adekvatan pregled standarda koji vrši regulaciju periodičnih finansijskih izveštaja, a to je MRS 34.

2. POJAM I OSNOVNE KARAKTERISTIKE PERIODIČNOG FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA

Prilikom tumačenja pojma i posebnosti periodičnog finansijskog izveštavanja u praksi, postojala su različita shvatanja opravdanosti za ovakvim vidom obelodanjivanja poslovnih informacija. Periodično finansijsko izveštavanje predstavlja sačinjavanje finansijskih izveštaja o poslovanju poslovnog entiteta za vremenski period koji je kraći od jedne poslovne godine (Young, 2009). Naspram te činjenice, u zavisnosti od potreba poslovnih entiteta, objektivna mogućnost jeste sačinjavanje izveštaja na polugodišnjem i često kvartalnom ili mesečnom nivou.

Najčešće debate oko pitanja značaja periodičnog finansijskog izveštavanja vođene su kako bi se ustanovilo da li je takav tip izveštaja diskreciono pravo poslovnog entiteta da izveštava na tom vremenskom nivou, ili da takav tip izveštaja predstavlja samo „ratu“ u okviru godišnjeg finansijskog izveštaja tog poslovnog entiteta. Kako bi prvo tumačenje ovog pristupa bilo opravdano, postoji zahtev da se na periodičnom nivou koriste potpuno identične računovodstvene politike i principi kao i u godišnjim finansijskim izveštajima. Dok drugo tumačenje ima za cilj omogućavanje, uglavnom eksternim

korisnicima, boljeg uvida u sve finansijske pokazatelje na godišnjem nivou, te da u skladu sa tim zahtevom postoji potreba da se u određenoj meri izvrši izmena i prilagođavanje računovodstvenih politika i principa koji su primenjeni u godišnjim finansijskim izveštajima.

Prema MRS 34, periodični finansijski izveštaj predstavlja finansijski izveštaj koji sadrži bilo kompletan set finansijskih izveštaja, ili sažet set finansijskih izveštaja za međuperiod (Tatić et al., 2008, p. 867).

U praksi, pored postojanja zakonske regulative i međunarodne standardizacije, postoje i određeni suprotni stavovi po pitanju opravdanosti uvođenja i primene periodičnog finansijskog izveštaja. Ukoliko bi ovakvo izveštavanje podrazumevalo prikaz celog seta finansijskih izveštaja, u slučaju prikaza bilansa uspeha i u okviru njega rasporeda prihoda i rashoda, problem na koji bi se moglo naići jeste nepostojanje pravilne alokacije transakcija. Ovo se ogleda u nepodudarnosti perioda nastanka troškova i perioda ostvarivanja prihoda, u smislu polugodišta ili kvartala u kojima bi određeni nastao, to jest, za koji bi se konkretno izveštaj vezao.

Kritičari stoje na stanovištu da ovaj pristup izveštavanju doprinosi pojačanju nejasnosti u razumevanju finansijskog izveštaja kao takvog, dok pobornici smatraju da je u ovakav oblik izveštavanja neophodno uvesti modifikacije, kako bi se izbegle ili barem umanjile distorzije. Takva tumačenja značaja periodičnog finansijskog izveštavanja pokreću stavove o tome da se period od pola godine, ili pak kvartal, tumače kao „veštački“ period u izveštavanju i da su za tumačenje daleko složeniji od godišnjeg.

S obzirom na činjenicu da proces finansijskog izveštavanja kod poslovnih entiteta zahteva izuzetno angažovanje računovodstvenog kadra, posebno u slučaju kada se radi o velikim entitetima, vreme koje je neophodno za izvođenje procesa sačinjavanja godišnjih finansijskih izveštaja jeste vrlo dugo. Kada se razmatra potreba ili obaveza za vršenjem periodičnog finansijskog izveštavanja, u tom slučaju se neizostavno mora posmatrati obuhvat periodičnih izveštaja.

Sam opseg informacija obelodanjenih u periodičnim finansijskim izveštajima značajan je aspekt ovog problema zbog činjenice da postoji mogućnost da se, u smislu obima, može vršiti izveštavanje u potpunosti, te delimično i na taj način isticati samo one ključne stavke neophodne za tumačenje korisnicima tih izveštaja (Young, 2009).

U slučaju da se zastupa stav da u okviru periodičnih izveštaja treba prikazivati sve podatke koji se inače i obelodanjuju u godišnjim izveštajima, u tom slučaju se zastupa stav o nepromenljivosti koncepta primene principa za izveštavanje. Tim postupkom u potpunosti se olakšava analiza pojedinačnih delova izveštaja, zato što se omogućava periodično kontrolisanje pojedinih stavki, te njihovo

poređenje iz perioda u period, a periodični izveštaj se posmatra kao integralna stavka godišnjeg finansijskog izveštaja. Sa druge strane, problem se javlja ukoliko se iz godišnjeg finansijskog izveštaja pokušava izvući periodični podatak i iz toga okvira treba pratiti njegovo ponašanje i promenu na kratkoročnom nivou.

3. MEĐUNARODNI RAČUNOVODSTVENI STANDARD 34 KAO TEMELJ REGULACIJE PERIODIČNOG FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA

Računovodstveni informacioni sistem predstavlja složen sistem kvantitativnih informacija koje poslovni entiteti prikupljaju i beleže na osnovu poslovnih aktivnosti koje su ostvarene. Evidentiranjem svih poslovnih događaja na nivou entiteta stvara se informaciona baza koja služi u procesu poslovnog odlučivanja internih korisnika entiteta. Na kraju jednog perioda, od najčešće godinu dana, vrši se sačinjavanje seta godišnjih finansijskih izveštaja putem kojih entitet ima mogućnost da stekne uvid u to koliki je ukupan rezultat ostvario, koliko iznosi struktura i veličina imovine, obaveza i kapitala i slično.

Budući da globalizacioni trendovi značajno doprinose potrebi da poslovni entiteti saraduju sa drugim entitetima u inostranstvu, nastaje potreba da se standardizuje proces finansijskog izveštavanja na globalnom nivou. Iz tog razloga su nastali međunarodni računovodstveni standardi, koji su omogućili da se postupak finansijskog izveštavanja unificira i pojednostavi poslovna komunikacija i razumevanje finansijskih informacija u svetskim razmerama.

3.1. CILJEVI I DELOKRUG REGULACIJE MRS 34

Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja ne zahtevaju pripremu periodičnih finansijskih izveštaja. Poslovnim entitetima je ostavljena sloboda da ovakav vid izveštaja mogu da sačine u skladu sa njihovim potrebama i internim razlozima. Iz tog razloga je ovakav oblik regulisan posebnim standardom izdvojenim od Međunarodnog računovodstvenog standarda 1 – Prezentacija finansijskih izveštaja. U okviru međunarodne računovodstvene standardizacije ne postoji okvir kojim se reguliše standardizovana obaveza poslovnih entiteta da svoje finansijske izveštaje sačinjavaju za vremenski period od jedne godine. Međutim, sa druge strane, u MRS 1 postoji naznaka da poslovni entiteti moraju prezentovati kompletan set finansijskih izveštaja najmanje jednom godišnje, na osnovu čega je u svetu prihvaćen stav i smatra se uobičajenim i normalnim da se izveštaji sačinjavaju jednom godišnje za period 1. 1. – 31. 12. tekuće godine (Ministarstvo finansija Republike Srbije, paragraf 36).

MRS 34 propisuje minimum sadržaja koje periodični finansijski izveštaj treba da poseduje i principe za priznavanje i odmeravanje kompletnih ili sažetih

izveštaja međuperioda. Ovim standardom nije određeno koji poslovni entiteti bi trebalo da sastavljaju ove izveštaje. Takođe, ne predviđa se vremenski interval za koji bi periodični izveštaj trebalo da bude sačinjen, niti rok u kojem je potrebno prikazati taj finansijski izveštaj, od momenta završetka perioda na koji se izveštaj odnosi (Ministarstvo finansija Republike Srbije).

Iako određeni aspekti nisu regulisani, ukoliko država i njena regulatorna tela, računovodstvena tela ili pak berze zahtevaju uvid u periodične informacije, mogu zahtevati da ovi poslovni entiteti sačine takve finansijske izveštaje. Najčešća grupa entiteta koja navedeno obavljaju, spadaju u grupu onih čijim akcijama se slobodno trguju na berzi i spadaju u red akcionarskih društava. S druge strane, zahtev za sačinjavanje periodičnih izveštaja primenom principa iz ovog standarda ne podrazumeva obavezu entiteta, jer on može da izabere da međunarodne standarde ne primenjuje.

Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (IASB) savetuje poslovne entitete, sa čijim se akcijama slobodno trguje, da sastavljaju periodične izveštaje:

- makar nakon završetka prvih šest meseci tekuće godine i
- da ti izveštaji budu dostupni najkasnije nakon šezdeset dana od momenta završetka perioda na koji se izveštaj odnosi (Tatić et al., 2008, p. 864).

Donošenje poslovne odluke o tome da li će određeni poslovni entitet sačiniti periodični finansijski izveštaj u skladu sa standardom zavisi od samog entiteta. Ukoliko u okviru izveštaja postoji naznaka da je isti sačinjen u skladu sa standardom, tada on mora u potpunosti odgovarati predviđenom. Međutim, ukoliko ne postoji navedena naznaka, u tom slučaju godišnji finansijski izveštaj mora u potpunosti biti pripremljen u skladu sa međunarodnim standardom finansijskog izveštavanja.

3.2. PERIODI SAČINJAVANJA PERIODIČNIH IZVEŠTAJA I UPOREDIVOST PODATAKA

Iako je svako finansijsko izveštavanje svojevrstan oblik za sebe, globalna praksa stoji na stanovištu da entiteti, zbog prirode stvari, godišnje izveštaje smatraju regulisanom formom. Iz tog razloga se takvi izveštaji smatraju osnovnim finansijskim izveštajima. Svi drugi oblici, sačinjeni za vremenski interval kraći od vremenskog perioda od jedne godine, spadaju u periodične finansijske izveštaje.

U praksi je, a pored toga i u samom međunarodnom računovodstvenom standardu, pomenuto da postoji dva vremenska aspekta vezana za periodično izveštavanje. Periodični kvantitativni preseki ostvarenih aktivnosti sačinjavaju se na:

- polugodišnjem i
- kvartalnom (tromesečnom) nivou (Young, 2009).

Iako na praktičnom nivou poslovne entitete niko objektivno ne ograničava da na bilo kojoj vremenskoj osnovi sačine bilo koji opsežan ili skraćeni finansijski izveštaj, ovaj međunarodni računovodstveni standard propisuje postojanje jedinstvene i uniformne vremenske ročnosti vezane za pojedinačne finansijske izveštaje zavisno od tipa izveštaja.

Pored ovoga, standard određuje i koji je prethodni izveštaj najbolje koristiti prilikom finansijske analize pokazatelja tog konkretnog finansijskog izveštaja. Budući da prema prirodi poslovnih kretanja vrlo često u određenim segmentima poslovanja na nivou poslovne godine ne postoji ujednačeni trend kretanja nekog od konkretnih finansijskih pokazatelja. U određenim privrednim granama nivo prodaje, i analogno prihoda, nije identičan, ili je barem sa malim oscilacijama, za period od godinu dana. Na takve promene mogu da utiču klimatske promene i godišnja doba, ukoliko su poslovne aktivnosti tih poslovnih entiteta vezane za taj prirodni faktor.

Iz tog razloga standard jasno propisuje koje finansijske izveštaje iz seta treba pripremati samo u određeno vreme, kao i sa kojim izveštajem iz prethodnog perioda treba porediti podatke, kako bi se mogla doneti odluka o budućoj poslovnoj aktivnosti, odnosno utvrditi kretanje nekog od ekonomskih pokazatelja.

Bilans stanja (izveštaj o finansijskoj poziciji), koji je sačinjen na kraju tekućeg perioda za koji se izveštavanje vrši (u toku poslovne godine), treba porediti sa podacima i pokazateljima iz poslednjeg godišnjeg bilansa stanja sačinjenog na kraju prethodne poslovne godine. Ovaj izveštaj, bez obzira da li se sastavlja na kvartalnom ili polugodišnjem nivou, obuhvata podatke vezane za imovinu, obaveze i kapital obračunate od početka poslovne godine pa do kraja perioda za koji se izveštavanje vrši. To bi značilo, konkretno na kvartalnom nivou, da periodični izveštaj obuhvata podatke sa stanjem na dan 31. 3, 30. 6. i 30. 9. tekuće godine respektivno, ali ne izolovane podatke u rasponima od jednog do drugog datuma za međuperiode.

Bilans uspeha u okviru periodičnog finansijskog izveštavanja ostavlja mogućnost da se obračun periodičnog rezultata izvrši samo za međuperiod za koji se izveštavanje vrši, ili za ceo period od početka poslovne godine pa do momenta preseka. Za razliku od bilansa stanja, ovaj izveštaj kao poredbene elemente koristi drugačije vremenski određene izveštaje. Naime, izveštaj iz međuperioda tekuće godine se uvek poredi sa izveštajem iz istog međuperioda prethodne (ili neke druge ranije) poslovne godine. U ovom slučaju je veoma

važno precizno odrediti za koji vremenski period je taj izveštaj sačinjen i pravilno odrediti prethodni izveštaj sa kojim se vrši upoređivanje.

Izveštaj o promenama na kapitalu se razlikuje od prethodnih izveštaja zato što se sastavlja po principu da se za početak perioda uvek uzima početak poslovne godine, pa sve do momenta u kojem se tekući izveštaj pravi. Poredbeni element za ovaj izveštaj je izveštaj iz istog perioda prethodne godine, koji po vremenskom obuhvatu mora u potpunosti da se podudara sa tekućim, kako bi mogao da bude uporediv.

Izveštaj o novčanim tokovima, na isti način kao i prethodni izveštaj, sastavlja se od početka poslovne godine pa do trenutka do kada bi to bilo obuhvaćeno periodičnim izveštajem. Takođe, poredbeni izveštaj jeste izveštaj iz prethodne godine i istog perioda.

U slučaju da poslovni entitet obavljaju svoju osnovnu delatnost u sezonskoj formi, u tom slučaju bi bilo neophodno izveštaje sastavljati periodično (za kraće vremenske intervale) kao redovne finansijske izveštaje, kao što to vrše ostali entiteti na godišnjem nivou. Ukoliko je sezonski karakter prisutan, tada je neophodno da se utvrdi i izvrši pregled nekoliko finansijskih izveštaja unazad, koji bi, sklopljeni u jedan izveštaj, činili jedinstveni godišnji izveštaj. Pri tome, pomenuti izveštaj bi se završavao u onom trenutku u godini u kojem se završava i sam periodični finansijski izveštaj.

U okviru narednog prikaza prezentuje se na polugodišnjoj osnovi sačinjavanje kompletnih ili skraćenih verzija finansijskih izveštaja, kao i uporedivost podataka iz jednog izveštaja sa drugim prethodno objavljenim.

Tabela 1

Uporedivost podataka i sastavljanje periodičnih (polugodišnjih) izveštaja

<i>Polugodišnji</i>	<i>I polovina godine (30.06)</i>			<i>II polovina godine</i>	
	<i>30. 6. 2009.</i>	<i>30. 6. 2008.</i>	<i>31. 12. 2008.</i>	<i>31. 12. 2009.</i>	<i>31. 12. 2008.</i>
Bilans stanja	X		X	X	X
Bilans uspeha	X	X		X	X
Izveštaj o promenama na kapitalu	X	X		X	X
Izveštaj o tokovima gotovine	X	X		X	X

Napomena. Preuzeto od *International GAAP 2009* (p. 2848), od Young, E., 2009, John Wiley and Sons.

U drugom prikazu izveštaji su određeni na kvartalnoj osnovi i prezentuju poredbenost informacija iz pojedinačnog izveštaja, koji spada u grupu periodičnih izveštaja, sa godišnjim ili nekim drugim periodičnim presekom iz prethodnih godina.

Tabela 2

Uporedivost podataka i sastavljanje periodičnih (kvartalnih) izveštaja

<i>Kvartalni</i>	I Kvartal			II Kvartal			III Kvartal			IV Kvartal	
	31. 3. 2009.	31. 3. 2008.	31. 12. 2008.	30. 6. 2009.	30. 6. 2008.	31. 12. 2008.	30. 9. 2009.	30. 9. 2008.	31. 12. 2008.	31. 12. 2009.	31. 12. 2008.
Bilans stanja	X		X	X		X	X		X	X	X
Bilans uspeha	X	X		X	X		X	X		X	X
Izveštaj o tokovima gotovine	X	X		X	X		X	X		X	X
Izveštaj o promenama na kapitalu	X	X		X	X		X	X		X	X

Napomena. Preuzeto od *International GAAP 2009* (pp. 2849–2851), od Young, E., 2009, John Wiley and Sons.

Iako postoje određene opcije prezentacije ovih izveštaja, standard predlaže da se uz svaki periodično sačinjen set izveštaja dostavi i set godišnjih izveštaja za celu prethodnu poslovnu godinu. Pored gore navedenih varijanti, standard ima za cilj da korisnicima i entitetima predloži neke od objektivnih opcija kojima se definiše periodika učestalosti sačinjavanja istih.

3.3. MATERIJALNOST U VEZI SA PERIODIČNIM IZVEŠTAVANJEM

Pod pojmom materijalnosti finansijskog izveštavanja podrazumeva se identifikovanje ključnih i najvažnijih stavki prilikom sačinjavanja izveštaja (Galić, 2012). U kontekstu pravilnog donošenja poslovnih odluka, korisnicima izveštaja vrlo često nisu svi prikazani podaci od jednake važnosti. U zavisnosti od toga da li korisnici spadaju u grupu internih ili eksternih, od toga kakve odluke žele da donesu, da li su one vezane za ostvarivanje poslovne saradnje u smislu kupovine ili prodaje, te da li su one vezane za oblike zajedničkih ulaganja, drugačija kombinacija informacija je relevantna za te korisnike.

Na osnovu toga postoji vrlo bitan stav da materijalnost (značajnost) pojedinog izveštaja ili dela tog izveštaja nije podjednako materijalan za sve korisnike. U tom kontekstu, materijalnost se može i različito tumačiti. Iz tog razloga, ako je neki podatak za nekoga značajan, za drugog ne mora da bude. Mada, postoji u okviru finansijskih izveštaja veći deo informacija koje mogu biti od ključnog značaja za donošenje poslovnih odluka, čime se dokazuje stabilnost samog poslovnog entiteta.

Kako bi se ovaj stav opravdao, postojanje preciznosti u radu svih ljudi uključenih u administrativni proces je izuzetno bitan. Svi oni delovi pojedinačnog izveštaja koji su zbog slučajnih ili namernih radnji ljudi uključenih u proces izveštavanja doprineli nastanku grešaka, materijalno se mogu odraziti na postupak donošenja poslovnih odluka.

Zasnivanje poslovnih odluka na netačnim informacijama i podacima prouzrokuju nastanak pogrešnih poslovnih koraka zbog kojih može da nastane propust. U tom slučaju, entitet može da dođe u situaciju kada mora da pronađe načine da iz te situacije izađe, te da taj problem sanira ukoliko je to moguće.

Prema međunarodnom računovodstvenom standardu 34, u postupku i načinu odmeravanja, priznavanja, klasifikacije ili obelodanjivanja stavki za svrhe periodičnog finansijskog izveštavanja, procenjuje se materijalnost u vezi sa finansijskim podacima međuperioda. Kada se vrši procena i utvrđivanje materijalnosti ovaj standard prihvata mogućnost da se periodična odmeravanja u većoj meri zasnivaju na procenama nego na odmeravanjima godišnjih finansijskih podataka (Tatić et al., 2008, p. 872).

Pored isticanja značaja materijalnosti u postupku izveštavanja, MRS 34 se oslanja u procesu odmeravanja na dva standarda koja pobliže definišu i objašnjavaju postupak merenja materijalnosti. Pa tako standardi MRS 1 – Prezentacija finansijskih izveštaja i MRS 8 – Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške, bliže određuju da je svaka stavka materijalno značajna ukoliko bi njeno izostavljanje i netačno iskazivanje moglo da utiče na ekonomske odluke korisnika finansijskih izveštaja. MRS 1 zahteva da se posebno obelodani materijalno značajna stavka, koja uključuje i npr. prestanak rada poslovnog entiteta. S druge strane, MRS 8 zahteva obelodanjivanje svih izmena koje nastaju pri pojedinim računovodstvenim procenama kao i grešaka i promena računovodstvenih politika koje entitet upotrebljava. Međutim, ono što u okvirima ova dva standarda nije posebno predloženo, jeste i nedostatak kvantifikovanih uputstava za primenu postupka procene materijalnosti.

U ovom je kontekstu posebno važno, budući da se posebno primenjuje postupak logičkog rasuđivanja, da se izbegnu pogrešni zaključci. U izveštajima perioda posebno je bitno naglasiti, u smislu materijalnosti, pojavu neuobičajenih stavki.

Takve stavke mogu dodatno zakomplikovati proces poslovnog odlučivanja i finansijsku analizu, iz razloga što oni koji te izveštaje koriste mogu posebno protumačiti ovakve stavke. Priroda poslovanja nekih poslovnih entiteta može biti takva da se neke od računovodstvenih stavki mogu pojavljivati ciklično, i to samo u određenim međuperiodima. Upravo iz tog razloga se poredbenost podataka iz jednog periodičnog izveštaja mora adekvatno sprovoditi u kombinaciji sa izveštajem iz istog perioda prethodne godine, kako do pogrešnog tumačenja ne bi došlo. Ovim se standardom upravo potvrđuje prethodno definisani stav o poređenju periodičnih izveštaja iz jednog međuperioda sa tačno onim iz prethodne godine ali iz istog međuperioda izveštavanja.

Najvažniji cilj jeste da se obezbedi da periodični izveštaj sadrži sve informacije koje su relevantne za razumevanje finansijske pozicije i performansi entiteta u toku međuperioda (Tatić et al., 2008, p. 872).

Tumačenje materijalnosti u kontekstu poslovnog odlučivanja vrlo je složena, i iz tog razloga neki od pokazatelja, ukoliko su isključeni ili pogrešno prikazani, mogu uticati na različite načine na donošenje poslovne odluke. Ista greška ili propust za jednu grupu korisnika može biti materijalno značajna, a za drugu grupu ne. Ona zavisi od individualne pozicije svakog od korisnika.

Na taj način potrebno je precizirati pojam praga materijalnosti za konkretnog korisnika informacija. On predstavlja najvišu prihvatljivu tačku grešaka ili nepravilnosti, koji bi imao značajnog uticaja na odluke i ponašanje korisnika informacija sadržanih u finansijskim izveštajima. Prag materijalnosti predstavlja smernicu na kojoj se propusti, greške ili pogrešni prikazi smatraju značajnim. Prvenstveno se materijalnost temelji na profesionalnom sudu pojedinca (korisnika), i praktično bi značilo da se prag materijalnosti zasniva na tome da najviša tačka, u stvari, čini momenat kad će korisnik izveštaja promeniti svoju poslovnu odluku u odnosu na onu na koju su sve prethodne informacije ukazivale da će biti donesena.

Materijalnost kao takva može da ima kako kvantitativni, tako i kvalitativni aspekt. U kvantitativnom smislu materijalnost se tumači kao relativno, a ne kao apsolutno načelo. Nije moguće definisati nivo materijalnosti u svim slučajevima za sve poslovne entitete, kao ni za sve pozicije u okviru finansijskih izveštaja, nego je potrebno uzeti u obzir njihovu prirodu i specifičnosti svakog od njih. Procentualni iskaz veličine materijalnosti najčešće se u praksi kreće od 0,5 i 2% za ukupnu imovinu, rashode i prihode (Galić, 2012). U kvalitativnom smislu postoje specifični zahtevi za objavljivanjem određenih podataka koji zahtevaju nešto viši nivo tačnosti i preciznosti pri izveštavanju od onih koji su uobičajeni, što zavisi od karaktera pozicije. Upravo u ovom smislu se veći značaj pridaje onim greškama koje su rezultat namere pojedinca, nego onim koje su nastale

propustom ili previdom lica koje je učestvovalo u sačinjavanju konkretnog izveštaja.

Procena materijalnosti vrši se upotrebom tablice materijalnosti, i poseban značaj ima u reviziji finansijskih izveštaja.

Tabela 3

Tabela materijalnosti

Iznos	Procenat
0 – 100.000	0,07 – 0,05
100.001 – 1.000.000	0,05 – 0,03
1.000.001 – 5.000.000	0,03 – 0,015
5.000.001 – 10.000.000	0,015 – 0,01
10.000.001 – 25.000.000	0,01 – 0,008
25.000.001 – 50.000.000	0,008 – 0,005
50.000.001 – 100.000.000	0,005 – 0,004
Preko 100.000.000	0,004 – 0,002

Napomena. Preuzeto od *Revizija: Priručnik za revizore i studente s rješenjima zadataka*, od Messier, W. F., & Damjanović, M., 2000, Faber & Zgombić Plus.

Postupak odmeravanja se u periodičnim finansijskim izveštajima izuzetno upotrebljava. Razlog tome je da u tim izveštajima budu pouzdane i prikladno obelodanjene sve materijalno značajne finansijske informacije, koje su relevantne za razumevanje finansijske pozicije i performansi entiteta koje to izveštavanje vrši. S obzirom na činjenicu da se u godišnjim finansijskim izveštajima, a tako i u periodičnim, procedure odmeravanja zasnivaju na razumnim procenama, sastavljanje periodičnih finansijskih izveštaja obično zahteva češće korišćenje metoda procene nego godišnji finansijski izveštaji.

4. POSLOVNO ODLUČIVANJE NA BAZI PERIODIČNIH IZVEŠTAJA

Evidencija poslovnih događaja predstavlja redovan deo poslovanja svakog poslovnog entiteta. Na osnovu tog postupka vrši se utvrđivanje poslovnog rezultata ostvarenog za odgovarajući vremenski period, u okviru kojeg svaki poslovni entitet utvrđuje svoje trenutno stanje. Pored objektivne potrebe da entiteti sačine presek stanja za svaki deo poslovanja, utvrđuje se i jedan jedinstveni rezultat svakog poslovnog entiteta. Tim putem nastaju godišnji finansijski izveštaji kojima se polažu računi kako internim, tako i zvaničnim eksternim korisnicima. Kako bi interni korisnici u svrhu poslovnog odlučivanja bili sigurni da njihove računovođe nisu napravile određene slučajne ili namerne propuste u radu i time narušili integritet finansijskih izveštaja, svaki poslovni entitet može implementirati sistem internih kontrola putem kojih se može

garantovati i obezbediti povećanje stepena pouzdanosti u rad internih službi poslovnog entiteta.

Sistem internih kontrola može se prikazati kao mreža koju postavljaju menadžeri poslovnog entiteta na ona mesta na kojima bi njihovo postojanje bilo najrelevantnije, i moglo bi doprineti da se na kritičnim lokacijama u entitetu smanje potencijalne greške. Pored toga, sistem internih kontrola ne mora uvek da bude vezan za kontrolisanje rada administrativnih službi, već sami kontrolori mogu biti postavljeni na najrazličitijim mestima u okviru entiteta.

Ne postoji unificirani pristup kojim se može standardizovati pozicija pojedinačnih segmenata sistema internih kontrola na kojima će one biti postavljene, već je neophodno pravilno razumevanje celine organizacione strukture entiteta, te shodno tome i utvrđivanje onih mesta na kojima ih je najpodesnije postaviti.

4.1. REVIZIJA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

Ukoliko poslovni entiteti smatraju da sistem internih kontrola nedovoljno visoko doprinosi povećanju kvaliteta rada internih službi, oni mogu obezbediti dodatni kontrolni mehanizam, koji će kontrolisati same elemente internih kontrola. Ovakvi mehanizmi nazivaju se internom revizijom, koji za razliku od internih kontrola uglavnom regulišu elemente finansijskog izveštavanja kao i informacione tehnologije, koje se u okviru poslovnog entiteta koriste za ubrzavanje i automatizaciju transakcionih aktivnosti.

Interni revizorski postupci predstavljaju nezvanične forme izveštaja o radu internih službi koji prema osnovnom moralnom principu moraju da budu nezavisne i objektivne u svom radu. Entitet koji implementira internu reviziju u svoj rad ima za cilj da, pre nego što se konačni godišnji finansijski izveštaji pošalju na eksternu reviziju, vrši preglede i sprovođenje kontrolnih testova. Prema zakonu, poslovni entiteti koji spadaju u grupu srednjih i velikih, imaju zakonsku obavezu da svoje finansijske izveštaje dostavljaju eksternim revizorima na pregled, i da za tu uslugu izvrše adekvatnu nadoknadu (Zakon o računovodstvu i reviziji, 2009, čl. 37).

Postoje i razlozi za takvu obavezu poslovnih entiteta. Naime, srednji i veliki poslovni entiteti imaju najveće prihode koje ostvaruju na godišnjem nivou, a shodno tome i da plate najveće poreze državi. Dakle, ukoliko ti izveštaji ne budu dostavljeni eksternim revizorima na pregled, računovođe bi mogle da izvrše određene kriminalne radnje u oblasti utaje poreza i izbegavanja prikazivanja određenih pozicija. Sa druge strane, i pored postojanja ove obaveze, mora da postoji poštovanje zahteva za nepristrasnim, objektivnim i nezavisnim revizorskim postupkom, jer bi u suprotnom revizorski pristup radu

bio nesvršishodan, odnosno ne bi iskazao svoje pravo i realno mišljenje o određenom poslovnom entitetu.

Pošto je izvođenje eksterne revizije obavezan čin za određene grupe entiteta, vrlo je važno identifikovati učestalost sprovođenja eksternih revizorskih procedura. S obzirom da se u praksi godišnji finansijski izveštaji obrađuju i kontrolišu do 31. 3. u godini (Zakon o računovodstvu i reviziji, 2009, čl. 34), tek tada se revizorima konačni i celoviti izveštaji dostavljaju na pregled, koji zbog temeljnosti i detaljnosti zahtevaju rad od nekoliko meseci, kako bi se moglo doneti pravilno revizorsko mišljenje o izveštajima.

Upravo iz ovoga moguće je zaključiti da postupak godišnjeg finansijskog izveštavanja zahteva vremenski period od nekoliko meseci, nakon čega još mora da prođe određeni vremenski interval kako bi se revizija mogla završiti. U trenutku završetka sačinjavanja godišnjeg izveštaja, završava se i prvi kvartal, a shodno tome i prvi međuperiod, nakon čega sledi sastavljanje, najčešće skraćenog izveštaja. Iz ovog razloga uviđa se nepostojanje mogućnosti da se eksterni revizorski postupak izvrši za svaki međuperiod u godini. Naime, gotovo da je objektivno nemoguće konstantno vršiti izveštavanje te reviziju iz koraka u korak kako se određeni međuperiod završi. Sa druge strane, nemaju svi poslovni entiteti obavezu da sačinjavaju periodične izveštaje o radu entiteta, pa shodno tome i ne postoji jasan zahtev da se i periodična eksterna revizija mora vršiti. Pored ograničavajućeg vremenskog aspekta, angažovanje eksternih revizora, pogotovo velikih konsultantskih kuća u grupi „velike četvorke“, često košta veoma mnogo da bi se za svaki pun ili skraćeni izveštaj međuperioda vršila revizija.

U najvećem broju slučajeva entiteti koji sačinjavaju periodične finansijske izveštaje jesu kompanije, i to međunarodne kompanije. Karakter međunarodnog poslovanja zahteva da se češće uvidi trenutno stanje poslovnog entiteta, te da se na osnovu toga ustanove određena kretanja, i na osnovu toga mere u poslovnom odlučivanju.

Kada su u pitanju poslovni entiteti koji posluju u više zemalja, multinacionalne kompanije, postupak finansijskog izveštavanja je veoma olakšan s obzirom na činjenicu da je većina zemalja usvojila primenu međunarodne računovodstvene standardizacije. Pri tome se vrlo malo ili gotovo uopšte ne razlikuje proces finansijskog izveštavanja između zemalja. MRS 34 se u posebnom delu osvrće na sačinjavanje periodičnih konsolidovanih finansijskih izveštaja onih poslovnih entiteta koji posluju u više zemalja, a sačinjavaju jedan jedinstveni set izveštaja (Ministarstvo finansije Republike Srbije, paragraf 4).

Konsolidovani finansijski izveštaji predstavljaju onaj jedinstveni set izveštaja koje sačinjava matični entitet sa svim svojim zavisnim entitetima u zemlji i

inostranstvu, isključujući iz toga sve transakcije koje su se desile između pojedinačnih entiteta koji čine celinu toga entiteta.

4.2. PERIODIČNO IZVEŠTAVANJE U POSLOVNOM ODLUČIVANJU

Kako prethodni praktični stav dokazuje, a na osnovu dostupnosti informacija posredstvom globalne mreže, uočava se da periodični finansijski izveštaji ne prolaze kroz eksterne revizorske procedure. Iz tog razloga je neophodno ustanoviti sigurnost prilikom procesa poslovnog odlučivanja, ukoliko se koriste periodični finansijski izveštaji kao skup najsvežijih informacija.

Uz zauzimanje stava da materijalnost u finansijskom izveštavanju pokazuje da postoje određene pozicije relevantne za poslovno odlučivanje kod korisnika informacija, a koje mogu doprineti promeni poslovne odluke ukoliko su ustanovljene određene greške (slučajne i namerne).

Upotreba poslovnog odlučivanja se u ovom slučaju ograničava na interne korisnike, uz zahtev za nepostojanje namernih grešaka u procesu periodičnog izveštavanja. S druge strane, svi dostupni periodični izveštaji ograničeni su u obimu raspoloživih informacija, predstavljaju se u skraćenoj formi, i u praksi se nazivaju Periodični finansijski izveštaji, sa naznakom da nisu prethodno prošli kroz reviziju (*Unaudited interim financial statements*).

Karakter poslovnog odlučivanja jeste takav da bez obzira na to koliko su određeni podaci na osnovu kojih se vrši poslovno odlučivanje tačni, određivanje budućih poslovnih koraka je rizično samo po sebi. Ne posmatrajući isključivo interne faktore, već i određene eksterne, u kombinaciji sa poslovnim predviđanjem, zauzima se stav da nema sigurnog poslovnog odlučivanja bez obzira na period na koji se pojedina poslovna odluka donosi.

Iako periodični finansijski izveštaji ne predstavljaju predmet eksterne revizije, ne znači da takav oblik izveštaja ne može da doprinese pravilnom poslovnom odlučivanju. Postojanjem odgovarajućih upravljačkih i regulatornih tela na nivou poslovnog entiteta, osveštenosti upravljačkih struktura ka napretku i kvalitetnijoj i uspešnijoj budućnosti, identifikuju se dodatni nivoi zaštite u procesu transakcionog procesiranja i finansijskog izveštavanja, putem čega se doprinosi podizanju sigurnosti u poslovnom odlučivanju.

U najvećem broj entiteta, samo jednom godišnje se sačinjava pun set izveštaja, koji se koriste u procesu poslovnog odlučivanja u narednom vremenskom periodu. U skladu sa tim, set izveštaja prolazi kroz eksternu reviziju i na osnovu toga dobija potvrdu o ispunjavanju svih uslova i dokaza da su izveštaji sačinjeni u skladu sa zahtevima, da su tačni i da ne sadrže materijalno značajne greške.

Ali sačinjavanje periodičnih finansijskih izveštaja koji ne prolaze kroz eksternu reviziju, ima za cilj da korisnicima finansijskih izveštaja, prevashodno internih,

pruže određenu dodatnu sliku o radu za dodatni vremenski period u odnosu na onaj koji je pokriven prethodnim godišnjim finansijskim izveštajem. S obzirom da velike kompanije vrše sačinjavanje periodičnih izveštaja, shvatajući značaj blagovremenog informisanja, upravo ove izveštaje mogu da koriste u procesu finansijskog izveštavanja. Kako bi informativno podržali godišnje izveštaje periodičnim, a kako su i sami periodični izveštaji deo narednog godišnjeg izveštaja, podržava se stav da i sam periodični izveštaj entiteta treba da bude precizan i tačan.

Međutim, u praksi se mogu slučajno ili namerno dogoditi određene greške koje mogu da doprinesu pogrešnom tumačenju te pogrešnom poslovnom odlučivanju, a kao rezultat može nastati i pogrešan naredni godišnji set izveštaja koji bi bio potvrđen tek po okončanju eksterne revizije. Kako bi se ovo izbeglo, menadžment implementira u skladu sa svojim mogućnostima sistem internih kontrola i interne revizije na onim mestima na kojima je to najpotrebnije.

Interna revizija može za potrebe menadžmenta da sačinjava interne revizorske izveštaje o radu entiteta, a da u skladu sa svojom ekspertizom saraduje sa eksternim revizorima.

S druge strane, pružanjem informacione podrške poslovnom odlučivanju na osnovu ovoga reguliše se proces poređenja grupe izveštaja iz seta periodičnih izveštaja sa tačno vremenski određenim izveštajem sa kojim je isti uporediv. To dodatno doprinosi pouzdanosti u odlučivanju na osnovu nerevidiranih izveštaja. Dakle, može se potvrditi da periodični izveštaji značajno doprinose procesu poslovnog odlučivanja, te u velikoj meri mogu biti pouzdani, s obzirom na nivo garancija koje interne kontrole i interna revizija pružaju njenim korisnicima.

5. ZAKLJUČAK

Postupak finansijskog izveštavanja zasniva se na utvrđivanju pregleda svih poslovnih transakcija koje je jedan poslovni entitet sačinio u toku određenog vremenskog intervala. Prema opšteprihvaćenom pravilu, pod tim vremenskim intervalom podrazumeva se period od jedne godine, gde se poslovna godina poklapa sa kalendarskom godinom. Međutim, postupak finansijskog izveštavanja poslovnim entitetima pruža mogućnost da sačinjavaju izveštaje za vremenski period kraći od jedne poslovne godine. Taj period je najčešće obuhvaćen kao kvartalni, mada se u praksi retko vrše i polugodišnja izveštavanja.

Pored ovoga, predmet periodičnog izveštaja može da bude potpuni set finansijskih izveštaja kao i skraćena verzija, u zavisnosti od potreba entiteta. S obzirom na činjenicu da poslovanje već odavno prevazilazi nacionalne granice, a i da poslovna saradnja bez obzira na prostornu udaljenost nije prepreka, postoji potreba za standardizacijom finansijskog izveštavanja, kako bi korisnici

finansijskih izveštaja mogli donositi poslovne odluke. Međunarodni računovodstveni standard koji reguliše periodično finansijsko izveštavanje je MRS 34, koji pruža sve objektivne forme koje entitet, koji ovakvo izveštavanje vrši, može na najbolji način da sprovede u praksi.

Sastavljanje periodičnih izveštaja karakteriše to da u praksi oni ne prolaze kroz redovne eksterne revizorske procedure putem kojih bi se mogla potvrditi ispravnost i potpunost periodičnih izveštaja. Međutim, ovaj standard daje smernice na koji način se vrši upotreba informacija iz periodičnih finansijskih izveštaja i kako se ti podaci upotrebljavaju u procesu poslovnog odlučivanja.

Činjenica je da standard reguliše i daje mogućnost da poslovni entiteti vrše periodično finansijsko izveštavanje, ali ga ne obavezuju na upotrebu. Ipak, ukoliko se poslovni entiteti odluče da sastave ove izveštaje, moraju poštovati proceduru za sprovođenje periodičnog izveštavanja.

Iako standard pruža relativno fleksibilan okvir za sastavljanje izveštaja, izuzetno je složeno konfiguirisan, te ukoliko se na izveštaju stavlja naznaka da je isti sačinjen u skladu sa standardom, tada on mora u potpunosti da odgovara onome što je u standardu predviđeno, u suprotnom se tako nešto ne sme naznačavati.

Poslovno odlučivanje koje je zasnovano na periodičnim izveštajima koncipirano je na način da ne može svako (niti ima potrebu) da sačinjava set periodičnih izveštaja. U najvećem broju slučajeva to su velike kompanije koje imaju razgranat sistem internih kontrola kao i internu reviziju, na osnovu koje se dodatno umanjuje ili eliminiše mogućnost za nastankom slučajnih ili namernih grešaka u procesu periodičnog izveštavanja. U tom slučaju se može zaključiti da ovi izveštaji predstavljaju dobru informacionu osnovu za proces poslovnog odlučivanja, ali u kombinaciji sa prethodnim godišnjim finansijskim izveštajima.

REFERENCE

- Galić, M. (2012). Prag materijalnosti u finansijskoj reviziji sa posebnim osvrtom na javni sektor. U: *XIII međunarodni simpozij Fiskalni okvir i održivi razvoj BiH*. Neum.
- Messier, W. F., & Damjanović, M. (2000). *Revizija: priručnik za revizore i studente s rješenjima zadataka*. Faber & Zgombić Plus.
- Ministarstvo finansija Republike Srbije. *Međunarodni računovodstveni standard 1 – Presentacija finansijskih izveštaja*. Preuzeto sa www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/MRS/2014/IAS/IAS%201.pdf.
- Ministarstvo finansija Republike Srbije. *Međunarodni računovodstveni standard 34 – Periodično finansijsko izveštavanje*. Preuzeto sa

www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/MRS/2014/IAS/IAS%2034.pdf.

Tatić, I., Petrović, P., Stojanović, R., Mitrović-Vučetić, S., Nešić, V., & Čanak, J. (2008). *Praktična primena Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji*. Beograd: Računovodstvo.

Young, E. (2009). *International GAAP 2009*. John Wiley and Sons.

Zakon o računovodstvu i reviziji, *Službeni glasnik RS*. Br. 46/06, 111/09.

Primljeno: 05.05.2014.

Odobreno: 22.05.2014.